

Onderwerp: Zienswijze op de Wet op Defensiebereidheid (Wodb) – zorgen over rechtsstatelijkheid, democratisch tekort en maatschappelijke consequenties 🌿

Geachte heer/mevrouw,

Met deze brief wil ik mijn ernstige zorgen uitspreken over het conceptwetsvoorstel Wet op defensiebereidheid (Wodb), dat momenteel in consultatie is. Hoewel ik erken dat versterking van onze defensieve capaciteit noodzakelijk is, met name na jarenlange bezuinigingen, acht ik de vorm en inhoud van dit voorstel juridisch, democratisch en maatschappelijk zeer problematisch.

Bij het bestuderen van de Wodb vraag ik mij bovendien af in hoeverre deze nieuwe wet daadwerkelijk noodzakelijk is. Nederland beschikt immers al over bestaande wetgeving, waaronder de *Oorlogswet voor Nederland*, die in oorlogstijd of bij ernstige dreiging verregaande bevoegdheden aan de overheid toekent — inclusief het oproepen van burgers, inzetten van sectoren, en het beperken van grondrechten. De Wodb lijkt echter een veel bredere reikwijdte te introduceren, zonder dat er daadwerkelijk sprake hoeft te zijn van oorlog of mobilisatie. Daarmee wordt een instrumentarium gecreëerd dat niet langer alleen in uiterste noodsituaties geldt, maar ook in ongedefinieerde crisissituaties actief kan worden ingezet. Dit roept de fundamentele vraag op: is bestaande wetgeving werkelijk ontoereikend, of creëert de Wodb een juridisch kader dat zich onttrekt aan de klassieke checks and balances van onze rechtsstaat?

Permanente uitzonderingstoestand

Nederland beschikt al over bestaande noodwetgeving, die in geval van oorlog of acute dreiging voldoende juridische middelen biedt. Dat dit nieuwe wetsvoorstel deze vergaande bevoegdheden tot structureel beleid maakt, roept de vraag op of we hier niet feitelijk een **permanente uitzonderingstoestand** creëren, waarin de uitvoerende macht zichzelf te ruime bevoegdheden toekent — buiten het zicht van parlement en samenleving. De Wodb maakt immers geen onderscheid tussen noodsituaties en reguliere omstandigheden. Het betreft een permanent wettelijk kader dat in werking kan worden gesteld op basis van interne overwegingen binnen het kabinet, zonder verplichte voorafgaande parlementaire goedkeuring of rechterlijke toetsing. Daarmee verschuift de grens tussen civiel en militair domein op een manier die raakt aan fundamentele rechtsstatelijke beginselen, waaronder het recht op eigendom, vrije toegang tot onderwijs en bescherming van de persoonlijke levenssfeer. De vraag is gerechtvaardigd of het wenselijk en proportioneel is om zulke verstrekkende bevoegdheden permanent te verankeren in reguliere wetgeving, terwijl bestaande noodwetgeving al voorziet in ingrijpen bij uitzonderlijke omstandigheden.

De Wodb voorziet in permanente bevoegdheden die diep ingrijpen in het maatschappelijk verkeer: verplichte inzet van burgers, onteigening van gebouwen buiten militair terrein (zoals woningen, scholen en zorginstellingen), vrijstellingen van bestaande wetgeving en brede inbreuken op privacy en eigendomsrecht. En dat alles zonder dat sprake hoeft te zijn van een formele noodtoestand, zonder verplichte parlementaire goedkeuring, en zonder voorafgaande rechterlijke toetsing. Deze ingrijpende maatregelen zouden normaal gesproken uitsluitend geactiveerd mogen worden onder duidelijke parlementaire controle én alleen bij acute dreiging. Nu worden ze verankerd in reguliere wetgeving, zonder tijdelijke werking of drempel tot activering. Dit is naar mijn mening een structurele uitzonderingstoestand, verpakt als beleid.

NAVO-top - tegen welke prijs?

Daarnaast wil ik wijzen op het feit dat Nederland zich wettelijk heeft gecommitteerd aan het uitgeven van ten minste 2% van het bruto binnenlands product aan defensie. Tijdens de aankomende NAVO-top zal bovendien worden uitgesproken dat dit percentage zal stijgen naar 3,5%, en op termijn zelfs naar 5%. Na jaren van onderinvestering en bezuinigingen op defensie is het begrijpelijk dat er nu fors geïnvesteerd moet worden. Maar tegen welke prijs? Mijn zorg richt zich op de wijze waarop deze koerswijziging wordt vormgegeven: het lijkt alsof er wordt gekozen voor een versneld, nauwelijks democratisch gecontroleerd proces, zonder een breed maatschappelijk debat, dat haaks staat op transparantie en draagvlak binnen de samenleving. Mijn vraag is niet of er geïnvesteerd moet worden in defensie, maar of daarbij het gezonde evenwicht en de democratische legitimiteit niet uit het oog worden verloren.

Risico op ondermijning van bestaande wetgeving – zonder inspraak

Wat bovendien zeer zorgwekkend is, is de impliciete werking van de wet op andere wettelijke kaders. Denk aan de stikstofproblematiek, milieuwetgeving en CO₂-doelstellingen: beleid dat het maatschappelijk verkeer in Nederland al jarenlang lam legt. Onder de vlag van 'defensiebereidheid' lijkt het mogelijk te worden dat projecten en sectoren die onder deze kaders stil liggen, via deze wet worden vrijgesteld van bestaande verplichtingen — zonder inspraak van burgers, bestuursorganen of maatschappelijke instellingen. Als het om defensie gaat, lijkt ineens alles te mogen — ook buiten het parlement en zonder overleg met de samenleving. Dit schept niet alleen juridische ongelijkheid, maar ondermijnt ook het vertrouwen in de rechtvaardigheid van onze rechtsstaat.

Democratisch tekort en gebrek aan transparantie

Dat dit wetsvoorstel wordt geïntroduceerd door een demissionair kabinet is ronduit ongepast. Een kabinet zonder verkiezingsmandaat zou zich moeten onthouden van het introduceren van fundamentele wetgeving die de samenleving diepgaand beïnvloedt. Na de val van het kabinet was dit wetsvoorstel er ineens! Bovendien wordt deze wet niet breed besproken in de media, noch via burgerpanels, parlementaire hoorzittingen of openbare debatten. Dat is voor een wet van dit kaliber onacceptabel. De timing wekt de indruk dat de wet 'tussen de bedrijven door' wordt voorgesteld, zonder breed publiek debat of transparante politieke afweging. Voor een wet met zulke verstrekkende (ook grondwettelijke) implicaties voor burgers, het bedrijfsleven en maatschappelijke instituties, hoort een grondige parlementaire behandeling en breed maatschappelijk draagvlak vanzelfsprekend te zijn. Een sterk defensieapparaat mag nooit ten koste gaan van de democratische rechtsorde die het juist moet beschermen. Het versterken van onze weerbaarheid begint bij het beschermen van onze rechtsstaat. Versterking van defensie mag nooit betekenen dat we afglijden naar bestuur buiten de democratische orde. Onze rechtsstaat verdient bescherming — óók tegen goedbedoelde, maar ontsprende wetgeving.

Verzoek

Ik verzoek u dan ook dringend om:

- De behandeling van deze wet op te schorten tot er een nieuw kabinet met mandaat is gevormd;
- De rechtsstatelijke implicaties grondig te laten toetsen, met bijzondere aandacht voor privacy, grondrechten, eigendomsrechten, milieurecht en burgerplichten;
- Een breed democratisch debat te organiseren met actieve participatie van burgers, bedrijven, maatschappelijke instellingen en het parlement. Een bindend referendum zou gezien de inhoud van dit wetsvoorstel meer dan gepast zijn.

Tot slot

... wil ik iets persoonlijks delen. In een wereld die steeds verder polariseert en waar geweld aan de grenzen van Europa werkelijkheid is geworden, begrijp ik de behoefte aan veiligheid en voorbereiding. Ja, investeren in defensie is nodig. Maar dat vraagt om beleid dat stevig, wijs én voor de Nederlandse burger betaalbaar is — niet om juridische spierballentaal die de indruk wekt dat Nederland oorlogszuchtig of grenzeloos daadkrachtig wil overkomen. We hebben als samenleving juist behoefte aan kalmte, verzoening, proportionaliteit en zorgvuldigheid. De kracht van een democratische rechtsstaat ligt niet in haar vermogen om alles naar zich toe te trekken, maar in het bewaren van evenwicht, vrijheid en transparantie — juist in tijden van spanning. Ik roep u op om met dat besef naar dit wetsvoorstel te kijken. Niet alleen als wetgever, maar juist ook als medeburger in een tijd waarin we meer dan ooit behoedzaam moeten zijn in de keuzes die we maken. In dat kader wens ik u veel wijsheid! 🌿

Met vriendelijke groet,

J. Wel

18 juni 2025